

گلوگاه‌های پر خطای سیستم بانکی را بشناسیم

خط تولید بانک‌های بی‌آینده را متوقف کنید

پانیز رحیمی خبرنگار گروه اقتصاد

گرچه از سال‌های گذشته کارشناسان و رسانه‌ها درخصوص بحران بانک آینده هشدار می‌دادند، اما درنهایت طی هفته گذشته موضوع بانک آینده تعیین تکلیف شد. در ابتدا فعلاً تکلیف سپرده‌های سپرده‌گذاران

۳ عامل تولید بانک‌های بدون آینده

حسین درودیان اقتصاددان

ریشه‌های ایجادبانک‌آیندهرامی‌توان‌درمجموعه‌ای‌ازعوامل‌جست‌وجوکرده‌عواملی‌مانند‌نقص‌قانونی،‌ضعف‌نظارت‌بانک‌مرکزی‌وکیفیت‌پایین‌خصوصی‌سازی‌نظام‌بانکی‌یاآزادسازی‌بانک‌ها‌در‌کشور.‌پس‌از‌سال‌۱۳۷۹،‌دولت‌اجازه‌تأسیس‌بانک‌های‌خصوصی‌را‌صادر‌کرد؛‌اما‌مقدمات‌وزیر‌ساخت‌های‌لازم‌برای‌این‌اقدام‌فراهم‌نشده‌بود.‌بعبارت‌دیگر،‌روند‌خصوصی‌سازی‌بیشتر‌جنبه‌ای‌ایدئولوژیک‌داشت‌وشبکه‌بانکی‌کشور‌عملاً‌خارج‌از‌کنترل‌قانونی‌شکل‌گرفت.‌بحران‌اصلی‌با‌ابلاغ‌قانون‌اجازه‌تشکیل‌بانک‌های‌غیردولتی‌وسیاست‌های‌کلی‌اصل‌۴۴‌شکل‌گرفت.‌یکی‌از‌مشکلات‌اصلی،‌نبود‌آیین‌نامه‌ها‌و‌قواعد‌غیر‌رسمی‌شفاف‌برای‌بانکداری‌خصوصی‌بود.‌قواعد‌غیر‌رسمی‌سبب‌می‌شد‌بانک‌ها‌فعالیت‌بهره‌بردارانه‌از‌جنس‌غارت‌گری‌کنند‌ودستگاه‌های‌حکمرانی،‌هر‌چند‌از‌این‌فعالیت‌ها‌آگاه‌بودند،‌اقدام‌مؤثری‌برای‌کنترل‌آن‌ها‌انجام‌نمی‌دادند.‌این‌وضعیت،‌زمینه‌ساز‌بحران‌هایی‌مانند‌آنچه‌در‌بانک‌آینده‌رخ‌داد،‌شد.

ریشهٔ بحران در دههٔ ۸۰ است

مصطفی حبیب‌الله پژوهشگر حوزه بانکداری

توسعه بانکداری خصوصی در دهه ۸۰ در ایران در شرایطی رخ داد که خلأ یک نهاد پولی مقتدر با ابزارهای قانونی کافی و اشراف اطلاعاتی لازم نسبت به فعالیت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کاملاً محسوس بود. نبود این ابزارهای نظارتی کافی، یکی از ریشه‌های اصلی مشکلات و تخلفات فعلی در شبکه بانکی کشور به شمار می‌رود. البته هر بانک با توجه به شرایط خود، مشکلات و اتفاقات خاصی داشته است، اما علت اصلی اغلب این مشکلات، همان خلأ نظارتی و قانونی است که در ابتدا وجود داشت و سایر عوامل، بیشتر نقش تشدیدکننده را ایفا کرده‌اند. بانک آینده نمونه‌ای از این وضعیت است. این بانک از ادغام بانک تات با دو موسسه اعتباری دیگر، یعنی صالحین و آتی، شکل گرفت. از همان ابتدا این ادغام ناتراز بود؛ به عبارت دیگر، دارایی‌های منتقل شده به اندازه بدهی‌ها نبودند و بسیاری از دارایی‌ها در انتقال به بانک جدید دچار نقصان شدند.

از سوی دیگر، رویکرد مدیریتی برخی بانک‌ها نیز نقش مهمی در بروز مشکلات داشت. این بانک‌ها کمتر به فعالیت‌های واقعی بانکداری توجه داشتند و بیشتر به دنبال عمو می‌کردن هزینه‌ها و خصوصی کردن سود و منافع بودند. در نتیجه، همان مدیران و رویکردها به بانک آینده منتقل شدند و با مقیاس بزرگ‌تر، مدیریت بانک را بر عهده گرفتند. دارایی‌های بانک تات نیز عمدتاً دارایی‌های منجمد و غیرقابل تبدیل به جریان نقد بودند، مانند املاک بازار مبل ۱ و ۲ و یافت‌آباد. این دارایی‌ها، جریان درآمدی کافی برای بانک ایجاد نمی‌کردند و بانک از همان ابتدا با کمبود منابع نقد مواجه بود. به عبارت دیگر، بانک آینده با پایه‌ای ضعیف و ناتراز شکل گرفت و بسیاری از مشکلات آن از همان آغاز قابل پیش‌بینی بود.

بانک آینده از اول هم بی‌آینده بود

بحران‌های اخیر در بانک آینده ریشه در مدیریت و استراتژی‌های این بانک دارد. بررسی‌های نشان می‌دهد که زیان‌های این بانک به تدریج انباشته شده و حاکمیت

بحران بانک آینده محصول ناآگاهی از مکانیسم‌های بانکداری است

جواد اقدس طینت عضو هیئت علمی پژوهشگاه فقه قضاییه

ریشه شکل‌گیری بحران در بانک آینده را باید در دو عامل اصلی جست‌وجو کرد: ۱- فقدان نظارت مؤثر بانک مرکزی در دو دهه قبل

مدیرمسئول:

محمدامین ایمانجانی

قائم‌مقام مدیرمسئول:

مسعود فروغی

سردبیر:

محمد زعیم‌زاده

تلفن و فکس:

۰۲۱) ۶۲۹۹۹۴۹۵

کدپستی:

۱۱۳۵۶۳۳۸۱۶

چاپ:

چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی

نشانی:

خیابان حافظ،پایین‌تر از جمهوری

رویمروی ساختمان‌پورس

ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم

معلوم شده و بانک مرکزی و مجموعه حاکمیت این اطمینان را به آن‌ها داده‌اند که نگران سپرده‌های خود نباشند. اما حال سؤال این است که بانک آینده در چه بستری متولد شد، رشد کرد و به یک غده سرطانی

حاکم بر نظام بانکی را نادیده بگیرد و عملاً دستگاه حکمرانی را تحت کنترل خود درآورد، به‌ندرت رخ می‌دهد. به همین دلیل در ادبیات بانکی جهانی نمونه مشابه قابل‌توجهی وجود ندارد. تنها تجربه‌ای نزدیک به این وضعیت در سطح جهان، بحران بانکی اندونزی در دهه‌های گذشته بود که پیامدهای اقتصادی و سیاسی گسترده‌ای به‌همراه‌داشت. در ایران، بانک آینده توانست به شکل عجیب و مشکوکی مجوزهایی مانند پروژه ایران‌مال را از شش‌وی پول و اعتبار دریافت کند. این بانک با استفاده واسطه‌ها و شرکت‌های مرتبط، قواعد رسمی و غیررسمی را دور زد و تقلیدگی محدودی داشت که زمینه تخلف گسترده را فراهم کرد. هم‌زمان، انگیزه بانک مرکزی و سایر نهادهای نظارتی برای مقابله مستقیم با چنین قدرت مالی و سیاسی، به دلیل خطرات شغلی و فشتسازهای بیرونی محدود بود. این وضعیت نشان می‌دهد که خصوصی سازی ناقص و ضعف نظارت، همراه با ظرفیت محدود تقدشوندگی بانک‌ها، می‌تواند زمینه بحران‌های بانکی بزرگ را ایجاد کند. اساس بانک‌های دولتی انگیزه کافی برای دورزدن قانون را ندارند؛ اما بانکدار خصوصی انگیزه کافی برای بروز تخلف دارد.

بحران مداخله‌کنند تا فرایند اصلاح با تصفیه بانک بدون تحمیل هزینه‌های سنگین بر مردم انجام شود. در ایران، این خلأقانونی هنوز وجود دارد. با این حال، کمیسیون اقتصادی مجلس در حال تدوین طرح «مدیر بانکی» است تا بخشی از این خلأ را پر کند و نظارت پیشگیرانه بر عملکرد بانک‌ها را تقویت نماید.

صنعت بانکداری در ایران وارداتی است

نظارت بر بانک‌ها وظیفه اصلی بانک مرکزی است و این نهاد باید توانایی تشخیص افزایش ریسک فعالیت بانک‌ها و اعمال سیاست پولی مؤثر را داشته باشد. متأسفانه در گذشته چنین خودآگاهی وجود نداشته و نظارت کافی نیز انجام نمی‌شد. یکی دیگر از دلایل ضعف نظارت، محدودیت ابزارهای بانک مرکزی بوده است. صنعت بانکداری در ایران عمدتاً وارداتی است و وقتی به‌سمت بانکداری خصوصی می‌رویم، باید اقتضانات رشد و توسعه نظام نظارتی رعایت شود. متأسفانه بسیاری از مباحث مهم مانند حاکمیت شرکتی و مدیریت ریسک، جدی گرفته نمی‌شد. به‌طور مثال، برخی بانک‌ها فاقد کمیته ریسک تخصصی هستند و حتی در بانک‌هایی که چنین کمیته‌ای وجود دارد، اعضای هیئت مدیره توجه لازم به گزارش‌های ریسک ندارند و تصمیم‌گیری‌ها مبتنی بر ریسک نیست. حل این مشکل دو بخش دارد: اول، فرهنگ‌سازی و آموزش مالی مدیران و کارکنان؛ دوم، تقویت ابزارهای نظارتی بانک مرکزی. مهم‌ترین ابزار در این زمینه، نظام «رزولوشن» و «اکویر» است که به بانک مرکزی اجازه می‌دهد بانک‌ها را ملزم کند تا پیش از رسیدن به بحران، اقدامات اصلاحی انجام دهند. این ابزار همچنین تضمین می‌کند که هزینه انحلال یا اصلاح بانک‌بر دوش مردم نیفتد و بانک مسئول مدیریت دارایی‌های خود باشد.

موسیر مردم آینده تاکنون عمدتاً از مسیر وکالت و سازوکارهای قضایی صورت گرفته است. یکی از مشکلات اصلی، عدم شفافیت در مالکیت سهام بانک بود. اثبات اینکه سهامداران اصلی چه کسانی هستند و آیا میزان سهام آن‌ها بیش از حد مجاز قانونی (مثلاً ۲۰، ۱۰ یا ۳۰ درصد) است، مدت‌ها طول کشید و باعث شد دستگاه‌های نظارتی نتوانند سریع اعمال قدرت کنند. به همین دلیل، انتقال مازاد سهامداری بانک به وزارت اقتصاد در سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ انجام شد و مجامع بانک از سال ۱۴۰۲ در اختیار وزارت اقتصاد قرار گرفت. این فرایند طولانی بود، زیرا برای مشخص شدن مسئولیت اقتصادی و حقوقی سهامداران، نیاز به شواهد و مستندات کافی برای قضایی وجود داشت.

بانکی نیز شکل نمی‌گیرد. بانکداری در ایران هنوز به‌درستی فهم نشده است. به‌ویژه مکانیسم خلق پول که به دلیل ناآگاهی از آن، ابزارهای کنترل‌نش نیز شناخته شده‌اند. در چنین شرایطی، رانت‌ها و امتیازهای خاص بدون درک درست از تبعاتشان اعطا می‌شوند و

مجازات سهامداران مقصر؛ از حبس تا اعدام

هم‌اکنون قوه قضاییه در شناسایی سهامداران مقصر همکاری می‌کند تا مطابق ماده ۸ قانون برنامه هفتم توسعه، جبران بدهی‌ها و تعهدات بانک از دارایی‌های سهامداران خطای صورت گیرد. این شامل تخلفات مالی مختلف از جمله اعطای تسهیلات کلان به اشخاص مرتبط، استفاده نادرست از منابع بانک و سایر مواردی است که در قانون مجازات اخلاک‌گران در نظام اقتصادی تعیین شده است. مجازات‌ها از اقدامات محدود تا شدید، از جمله حبس و در موارد بسیار شدید، اعدام پیش‌بینی شده‌اند. هدف از این اقدامات این است که اصلاح بانک و جبران بدهی‌ها بدون تحمیل بار مالی بر مردم یا منافع عمومی انجام شود و نظام بانکی کشور به مسیر درست بازگردد.

مالکان واقعی توسط بانک مرکزی مشخص شوند

یکی از مسائل مهم در مدیریت بانک‌آینده، لزوم احراز هویت‌خف‌نفعان واحدو شفافیت مالکیت‌سهام است. بانک مرکزی باید به‌سرعت مشخص کند چه کسانی واقعاً مالک هستند تا امکان اعمال نظارت و پاسخگویی فراهم شود. با توجه به اینکه دارایی‌های بانک آینده بسیار بزرگ و تقدشوندگی کمی دارند، ضروری است مشکلات حقوقی این دارایی‌ها در کوتاه‌ترین زمان ممکن و با همکاری دستگاه‌های اجرایی کشور حل شود. فروش این دارایی‌ها باید از طریق مزایده و مناقصه و به‌صورت فوری انجام شود و نگه داشتن آن‌ها با هدف مولدسازی در آینده، ریسک‌های حقوقی و معارضه‌ها را افزایش می‌دهد. در ادبیات بین‌المللی، این روش تحت عنوان فایر (FIRE) شناخته می‌شود، به معنای فروش فوری دارایی‌ها حتی با قیمت پایین‌تر، تا از پیچیدگی‌تر شدن مشکلات حقوقی جلوگیری شود. نکته مهم دیگر، تصویب سریع قوانین مربوط به حاکمیت بانکی و تقویت نظارت بر بانک‌های خصوصی فعال است. بانک مرکزی نباید با هیچ بانکی وارد چانه‌زنی یا دادن امتیاز شود. مقررات نظارتی، مانند دستورالعمل‌های کفایت سرمایه یا شناسایی درآمدها، باید اصلاح و تقویت شود تا بانک‌ها نتوانند با ظاهر سالم، در واقع عملکرد اشتباه داشته باشند و زمینه رقابت سالم بین بانک‌ها فراهم شود. همچنین اصلاح حاکمیت شرکتی در بانک‌ها ضروری است، زیرا برخی سهامداران به جای فعالیت بانکی واقعی، به دنبال بهو کشی شخصی از منافع بانک هستند. این سهامداران باید هر چه سریع‌تر از مالکیت بانک خارج شوند تا امکان استمرار سهامداری آن‌ها محدود شود. هدف کلی این اقدامات، اصلاح ساختار بانک‌ها، افزایش شفافیت و جلوگیری از تحمیل هزینه‌ها به مردم و منافع عمومی می‌باشد.

چون مسئولان نسبت به ماهیت این امتیازها شناخت کافی ندارند، نمی‌توانند تکالیف متقابل را تعریف یا اجرا کنند؛ بنابراین مشکل کشور نه خلأ قانونی، بلکه فقدان دانش و درک عمیق از موضوع بانکداری است.

ردیف	موضوع	نشانی	پلاک ثبتی	میزان مالکیت	مساحت عرصه (مترمربع)	مساحت مساحت (مترمربع)	کاربری	تعداد واحد	پایه این واحد (ریال)	قیمت هر مترمربع (ریال)	نحوه پرداخت	توضیحات
۱	فروش ملک واقع در شهر شمشادپهراول	میرزا علی‌کچق	۱۵۷	۶ دانگ	۲۱۱/۴۲	۷۴/۹۳	مسکونی	۱ واحد	۰/۰۰۰/۰۰۰/۴۵۰	۰/۰۵۶/۰۰۵۶۰	به‌صورت نقدی	تپ ۱ غربی طبقه چهارم

آگهی مناقصه عمومی یک‌مر حله‌ای

مرکز آموزشی، پژوهشی، درمانی سل و بیماری‌های ریوی دکتر مسیح دانشوری وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی مرکز آموزشی، پژوهشی درمانی سل و بیماری‌های ریوی دکتر مسیح دانشوری در نظر دارد «تهیه و تأمین اقلام مواد غذایی موردنیاز، طبخ و توزیع غذای بیماران، همراهان و کارکنان» خود را از طریق برگزاری مناقصه عمومی، از میان اشخاص حقوقی واجد شرایط، از طریق درگاه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (ستاد به نشانی www.setadiran.ir و آگدار نماید.
۱- موضوع مناقصه: تهیه و تأمین اقلام مواد غذایی موردنیاز، طبخ و توزیع غذای بیماران، همراهان و کارکنان مطابق شرایط، مشخصات و الزامات مندرج در اسناد مناقصه.
۲- زمان دریافت اسناد مناقصه: از ساعت ۸:۰۰ صبح روز شنبه مورخ ۱۴۰۴/۰۸/۱۰ لغایت ساعت ۱۴:۰۰ روز چهارشنبه مورخ ۱۴۰۴/۰۸/۱۴ از طریق سامانه ستاد.
۳- آخرین مهلت بازگداری پیشنهادها: حداکثر تا ساعت ۱۴:۰۰ روز یک شنبه مورخ ۱۴۰۴/۰۸/۲۵ در سامانه ستاد.
۴- زمان و محل بازگشایی پاکت‌ها: پیشنهادهای واصله را ساعت ۱۰:۰۰ صبح روز

صدای نخبگان نگاه جوانان روزنامه فرهیختگان

FARHIKHTEGAN

farhikhteganonline

